

- وصول مقاله: ۹۷/۱۰/۱۵
- اصلاح نهایی: ۹۷/۱۱/۱۰
- پذیرش نهایی: ۹۷/۱۲/۴

شناسایی مولفه‌های بین‌المللی سازی آموزش عالی (مورد مطالعه: صنعت آموزش خدمات پزشکی)

میرمحمد موسوی^۱ / محمد عزیزی^۲ / علی بدیع‌زاده^۳ / هادی رزقی شیرسوار^۴

چکیده

مقدمه: آموزش عالی فراملی ابزار مناسبی جهت آماده‌نمودن دانشجویان برای ایفای نقش‌های آینده در اقتصاد جهانی شده است. تربیت شهروند جهانی از طریق برنامه درسی بین‌المللی، بهبود محیط یادگیری، تشویق دانشجویان و کارکنان، به توسعه تفکر جهانی و هم‌چنین عامل توسعه و تفاهم بین ملت‌ها می‌شود. اهمیت بین‌المللی‌سازی در آن است که دانشگاه‌ها باید دانشجویانی را تربیت نمایند که آماده کسب صلاحیت‌های بین‌المللی، فهم شرایط جهانی و گسترش ارتباطات بین‌المللی باشند. هدف اصلی این پژوهش، شناسایی مولفه‌های بین‌المللی‌سازی صنعت آموزش خدمات پزشکی در ایران می‌باشد.

روش پژوهش: این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه گردآوری داده‌ها توصیفی است. با توجه به ابزار پژوهش؛ این تحقیق از دسته تحقیقات کیفی به شمار می‌آید. جامعه مورد پژوهش شامل خبرگان عرصه آموزش عالی و آموزش پزشکی و صنعت پزشکی می‌باشند. برای تحلیل داده‌ها از نرم افزار MAXQDA12 استفاده شده است.

یافته‌ها: نتایج تحقیق نشان داد، مهمترین مولفه‌های آموزش عالی پزشکی شامل، سطح فراکلان (با زیر مولفه‌های رابطه با سایر کشورها و تعاملات بین‌المللی) سطح کلان (با زیر مولفه‌های دانشجو، وضعیت سیاسی، وضعیت اقتصادی، وضعیت فرهنگی، عوامل محیطی و قوانین کلان) سطح صنعت (با زیر مولفه‌های قوانین و مقررات، تصمیم گیرندگان و بازار و مشتریان) و سطح دانشگاه (با زیر مولفه‌های زیرساخت‌ها و توانمندی‌های اساتید) می‌باشد.

نتیجه‌گیری: مهم‌ترین عوامل در سطح دانشگاه مولفه توانمندسازی اساتید، در سطح صنعت مولفه نهادینه‌سازی فرهنگ بین‌المللی شدن، در سطح کلان مولفه استانداردسازی و در سطح فراکلان مولفه رابطه با سایر کشورها می‌باشد.

کلید واژه‌ها: آموزش عالی، بین‌المللی‌شدن، آموزش پزشکی، صنعت آموزش.

۱- دانشجوی دکتری، گروه کارآفرینی، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران

۲- استادیار، دانشکده کارآفرینی، دانشگاه تهران، تهران، ایران، (نویسنده مسئول)، پست الکترونیک: m_azizi@ut.ac.ir

۳- استادیار، گروه مدیریت صنعتی، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران

۴- استادیار، گروه مدیریت آموزشی، واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران

مقدمه

در چند دهه اخیر "بین‌المللی‌شدن" جایگاه مهمی در فرهنگ وازگان آموزش عالی پیدا نموده و به عنوان روند جهانی‌سازی نقش موثری در توجه بیش از پیش به نقش‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی آموزش عالی داشته است [۱].

انگیزه‌های بین‌المللی‌شدن موسسات آموزش عالی شامل مزایای تجاری، و کسب دانش و زبان است [۲]. در میان آن‌ها برخی از دانشگاهیان این دیدگاه را دارند که سود "مهم‌ترین محرک برای بین‌المللی‌شدن آکادمیک است" [۲]. در واقع آموزش و پرورش یکی از بزرگ‌ترین درآمدهای صادرات برای کشورهای انگلیسی زبان مانند استرالیا و انگلیس است و تحصیلات در سال ۱۹۹۹ به میزان ۵,۵٪ در تولید ناخالص ملی خود تبدیل شده است [۳].

به طور کلی بین‌المللی‌سازی از آن جهت حائز اهمیت است که دانشگاه‌ها باید دانشجویانی را تربیت نمایند که آماده کسب صلاحیت‌های بین‌المللی، فهم شرایط جهانی و گسترش ارتباطات بین‌المللی باشند [۴] و این مهم برای مشاغل همچون مهندسی و پزشکی اهمیت فراوانی دارد چرا که فراگیران برای موفقیت در این حوزه‌ها لازم است به سطح استانداردهای بین‌المللی دست یابند [۵]. در واقع بین‌المللی‌سازی آموزش عالی فرایند ادغام ابعاد بین‌المللی، بین فرهنگی و جهانی در اهداف و کارکردهای (یاددهی - یادگیری، تحقیق، خدمات) دانشگاه است [۶].

همچنین باید توجه داشت که بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌هایی که رویکرد نخبه پرور دارند با دانشگاه‌هایی که رویکرد جامع شدن دارند تفاوت‌هایی با هم دارند، به طوری که دانشگاه‌های نخبه‌پرور که دانشجویان با سطح بالای آموزشی را در چند زمینه تخصصی جذب می‌نمایند، می‌توانند بر بین‌المللی‌سازی پژوهش‌ها تأکید بیشتری داشته باشند و دانشگاه‌های جامع که فرصت‌های آموزشی متعددی (مجازی، نیمه حضوری، روزانه، شبانه و...) برای همه دانشجویان

فراهم می‌نمایند، می‌توانند بر جذب دانشجویان خارجی تأکید بیشتری داشته باشند [۷].

از ۶۰ سال قبل تا کنون در نظام‌های آموزشی دنیا تغییراتی به وجود آمده است و عوامل اقتصادی و سیاسی موجب افزایش تقاضا برای تحصیل شده‌اند. در دنیایی که اقتصادهای ملی به طور فزاینده‌ای به هم وابسته شده و جوامع الکترونیک به طور مجازی اندازه‌ی سیاره‌ی زمین را تحت تأثیر قرار داده‌اند، نه تنها به شهروندانی باسوادتر نیاز است، بلکه برای حمایت از نوآوری و توسعه به منظور ضمانت تسلط و برتری در بازارهای جهانی و دنیای سیاسی، پژوهش و بین‌المللی‌سازی، برای مؤسسات آموزش عالی یک دل‌مشغولی محوری به حساب می‌آیند. امروزه دانشگاه‌ها درهای خود را به سوی دانشجویان بیشتر باز کرده‌اند، طوری که در طی ۵۰ سال آینده و به طور قطع تا انتهای قرن ۲۱، ۷۵ درصد کسانی که در کشورهای توسعه یافته و ۵۰ درصد کسانی که در کشورهای در حال توسعه زندگی می‌کنند، بعضی از اشکال آموزش عالی را دریافت خواهند کرد [۷]. در واقع، روند جهانی‌شدن و ایجاد جوامع بین‌المللی، نظام‌های آموزشی دنیا را به سوی تربیت افرادی با شایستگی‌های میان‌فرهنگی، دارای تفکر انتقادی و توانایی مواجهه و حل مسائل پیچیده‌ی روز سوق داده‌اند.

در گذشته بین‌المللی‌سازی فعالیت‌ی انفرادی تلقی می‌شد و به کل نظام آموزشی بی‌توجه بود اما امروزه بین‌المللی‌سازی فقط بر جابجایی بین‌المللی دانشجویان و اساتید متمرکز نیست بلکه حدود و ثغور آن تمام اجزاء و عناصر نظام‌های آموزشی را شامل می‌شود [۵] و این حدود و ثغور شامل حوزه‌های جابجایی علمی، بین‌المللی‌سازی در خانه، برنامه‌درسی و نتایج یادگیری، آموزش بدون مرز، فراساحلی، فراملیتی و فرامرزی، بین‌المللی‌سازی پژوهش و توسعه همکاری و ظرفیت‌سازی است [۸]. ضرورت بین‌المللی‌سازی آموزش‌های دانشگاهی از آن جهت است که این پدیده بر کیفیت آموزش و موقعیت یک دانشگاه در کوتاه مدت و

گام‌های بزرگی برداشته‌اند، طوریکه بریتانیا بر اساس برآوردهای خود در سال ۲۰۲۰ به درآمدی بیش از ۱۶ میلیارد پوند دست خواهد یافت و ژاپن نیز طرحی در دست اجرا دارد که دانشجویان بین‌المللی خود را در سال ۲۰۲۵ به بیش از یک میلیون نفر برساند. این دلایل نشان دهنده آن است که در سده کنونی، بین‌المللی‌سازی آموزش عالی به مثابه صنعتی درآمدزا شناخته شده و به همین دلیل است که در محافل اقتصادی، بحث بین‌المللی‌سازی سبز به دلیل درآمدزایی و آسیب نرساندن این صنعت به محیط زیست رونق گرفته است. با این حال بین‌المللی‌سازی آموزش عالی بسی فراتر از بحث درآمدزایی است و در گسترش این پدیده دلایل سیاسی، فرهنگی و آموزشی اثرگذار بوده است [۸].

طبق آمار یونسکو، در سال ۲۰۰۴، ۲/۵ میلیون دانشجوی بین‌المللی در سراسر دنیا وجود داشته است که نسبت به سال ۱۹۹۹ دارای رشد ۵۶ درصدی بوده و اینگونه پیش‌بینی شده است که این آمار در سال ۲۰۲۵ به ۷/۲ میلیون نفر خواهد رسید. درصد افزایش تعداد دانشجویان بین‌المللی آسیایی در کشورهای انگلستان، فرانسه و ژاپن در این سال‌ها بیش از ۹۰ درصد بوده است. این کشورها راهبردهای مختلفی چون بازاریابی ملی، مورد توجه قرار دادن سیاست‌های مهاجرت با هدف جذب دانشجو، ارائه‌ی بیشتر برنامه‌ها به زبان انگلیسی و ایجاد قطب‌های آموزشی منطقه‌ای را برای جذب دانشجویان استفاده کرده‌اند [۱۴]. آنچه جالب توجه است این است که در بین کشورهای جذب‌کننده‌ی دانشجویان بین‌المللی، کشوری چون مالزی که کشوری آسیایی و مسلمان است دیده می‌شود. مالزی بعد از ژاپن، هنگ کنگ و هند چهارمین کشور آسیایی میزبان دانشجویان بین‌المللی به حساب می‌آید (راهنمای بین‌المللی مطالعات خارجی، ۲۰۰۸) و این برای کشوری چون ایران نکته‌ای درخور توجه است؛ چون علاوه بر این که ایران کشوری آسیایی و مسلمان است، دارای تمدن و قدمت طولانی بوده و در عرصه‌ی علوم و آموزش و مطالعات بین‌المللی دارای پیشینه

بلندمدت اثرات مثبتی دارد و رشد بازار کار بین‌المللی، تأکید روزافزون بر جامعه دانش بنیان، کاهش منابع عمومی اختصاص یافته به آموزش و تأکید بر یادگیری مادام‌العمر بر اهمیت بین‌المللی آموزش‌های دانشگاهی افزوده است [۹].

آموزش عالی در دهه‌های گذشته بیشتر به سمت بین‌المللی‌سازی پیش رفته است و تمایلات نیز بدین سمت گرایش پیدا کرده است به عنوان مثال دانشجویان، اغلب تحصیل در کشورهای دیگر را انتخاب می‌کنند، در برنامه‌های آموزشی خارجی ثبت نام می‌کنند، در مؤسسات خارجی داخل کشور ثبت نام می‌کنند و از اینترنت برای حضور در دوره‌های آموزشی دانشگاه‌های کشورهای دیگر استفاده می‌کنند [۱۰].

به عنوان دلیلی بر این بیانات به این مثال می‌توان اشاره کرد که در سال ۲۰۱۲، ۲۴۰۰۰ دانشجوی چینی در دانشگاه‌های آلمان بوده‌اند و ۴۰۰۰ دانشجوی آلمانی در این سال در چین بوده‌اند [۱۱]. هم‌چنین توجه به این آمار نیز خالی از لطف نیست که در بین سال‌های ۱۹۷۷ تا ۱۹۸۷، حدود ۴۶/۵ درصد از اعضای هیأت علمی دارای مدرک دکتری تخصصی در امارات، هیأت علمی‌های مصری بودند و هیأت علمی‌های عراقی در رده دوم با ۱۵/۵ درصد قرار داشتند [۱۲].

دانشگاه‌ها امروزی تحت تأثیر رویدادها و شرایط جهانی به نهادهایی برای تقویت مبادلات علمی و آموزشی میان ملل و فرهنگ‌ها مختلف مبدل شده‌اند و این نقش تحت تأثیر دو پدیده همسو ولی متمایز؛ یعنی جهانی‌شدن به معنی یکی شدن و بین‌المللی‌سازی به معنی همکاری و شریک شدن است [۱۳].

هم‌اکنون کشورهای دانش‌بنیان و برتر جهان تلاش‌های بی‌وقفه و سرمایه‌گذاری‌های کلانی برای بین‌المللی‌سازی آموزش عالی خود انجام داده‌اند، به طوریکه در سال ۲۰۱۵ ایالات متحد آمریکا از بین‌المللی‌سازی آموزش عالی به درآمدی بیش از ۳۰ میلیارد دلار دست یافته است و ارائه خدمات آموزشی بین‌المللی به سومین صنعت درآمدزای استرالیا بدل شده است. بریتانیا، فرانسه و ژاپن هم در این زمینه

پزشکی می‌باشند. فلذا یکی دیگر از مسائل اساسی اجرای این پژوهش، توجه به ابعاد انسانی بین‌المللی‌سازی صنعت آموزش خدمات پزشکی می‌باشد. مطالب فوق بیانگر آن است که روی‌آوری به بین‌المللی‌سازی آموزش عالی ایران و برنامه‌های درسی آن، امری درخور توجه و اجتناب ناپذیر است. بنابراین در این مطالعه به این مساله پرداخته می‌شود که مولفه‌های بین‌المللی‌سازی صنعت آموزش خدمات پزشکی در ایران کدامند؟

با توجه به مباحث مطرح شده، برخی از پیشینه‌های تجربی نزدیک به این پژوهش به شرح زیر ارائه شده است:

زمانی منش و همکاران در پژوهشی تحت عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر بین‌المللی‌سازی آموزش علوم پزشکی از دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی» دریافتند که میانگین کل حیطه‌های اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، دانشگاهی، مدیریتی و اطلاع‌رسانی در سطح متوسط بودند و نتایج اولویت بنی فریدمن نشان داد که حیطه سیاسی بیشترین و حیطه فرهنگی کمترین تاثیر را در بین المللی شدن آموزش علوم پزشکی دارد [7].

عارفی و همکارش در پژوهشی تحت عنوان «امکان سنجی بین‌المللی شدن دانشگاه‌های جامع دولتی شهر تهران، مطالعه موردی دانشگاه شهید بهشتی و دانشگاه تهران» دریافتند که میانگین امکان بین‌المللی شدن دانشگاه‌های جامع دولتی شهر تهران کمتر از حد متوسط است و در سطح پایین تری از میانگین فرضی قرار دارد. مولفه‌های مورد بررسی در این پژوهش، همکاری‌های بین‌المللی پژوهشی، همکاری‌های بین‌المللی علمی آموزشی، کاربرد زبان انگلیسی، کاربرد فناوری‌های نوین می‌باشد [16].

بختیاری و همکاران در پژوهشی تحت عنوان «طراحی مدل بومی برای بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران: مطالعه کیفی» دریافتند که عوامل زیربنایی (شرایط سیاسی و امنیتی، شرایط فرهنگی و اقتصادی، شرایط جهانی و منطقه‌ای) به صورت غیر

است که نمونه‌ی آن دانشگاه جندی شاپور در قرن پنجم است. لذا ایران ظرفیت بالقوه‌ی تبدیل شدن به کشوری برای میزبانی دانشجویان بین‌المللی به ویژه از قاره‌ی آسیا و منطقه را دارد؛ در حالی که بر اساس آمار، تعداد کل دانشجویان بین‌المللی که به طور پراکنده در دانشگاه‌های ایران مشغول به تحصیل هستند، کمتر از ۱۵۰۰ نفر اعلام گردیده است (آمار آموزش عالی ایران، ۱۳۸۶-۸۷). از طرفی، مطالعه در اسناد بالا دستی مربوط به آموزش عالی، لزوم حضور ایران به عنوان کشوری در حال توسعه در جامعه‌ی جهانی را نشان می‌دهد و در سند چشم‌انداز ۲۰ ساله افق ۱۴۰۴ از ایران به عنوان کشوری توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه یاد شده است [۱۵].

در سیاست‌های کلی (برنامه‌ی ششم توسعه‌ی جمهوری اسلامی ایران) نیز بر مواردی چون تعاملات بین‌المللی بین دانشگاه‌های کشور؛ ایجاد شعب آموزش عالی با مشارکت دانشگاه‌های معتبر بین‌المللی؛ ایجاد قطب‌های آموزش مجازی با دانشگاه‌های معتبر بین‌المللی و ارتقاء موثر نظام آموزش کشور در تولید، توسعه و نشر علوم و فناوری و تربیت دانشجو در سطح بین‌المللی تأکید شده است.

نتایج بررسی‌ها و مطالعات کتابخانه‌ای نشان داد با توجه به گسترش روزافزون آموزش عالی در سطح بین‌المللی ضروری است مسائل مرتبط با توسعه کمی و کیفی آن مورد بررسی قرار گیرد. یکی از مهم‌ترین مسائل موجود در این عرصه نبودن ادبیات مکفی مرتبط با بین‌المللی‌سازی صنعت آموزش خدمات پزشکی است. همچنین شرکت‌ها و موسسات مرتبط با صنعت پزشکی چندان با سازوکارهای مربوط به بین‌المللی شدن آشنا نیستند که خود، مسئله مهم در جهت اجرای این پژوهش بوده است. از سوی دیگر یکی از مسائل حائز اهمیت در توسعه، منابع انسانی می‌باشد و با توجه به ویژگی خاص صنعت خدمات پزشکی، منابع انسانی متنوعی درگیر آن می‌باشند که شامل اعضاء هیات علمی در دانشگاه‌ها و کارکنان و متخصصان صنعت

تبادل و آموزش بین‌المللی، در نظر گرفتن یک ساختار ماتریسی برای فعالیت‌های بین‌المللی‌سازی) در فرایند بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها بوده است تا از طریق این عناصر بتوانند در مقابل تغییرات محیطی پاسخ‌گو باشند. در نهایت نیز بر اساس عناصر شناسایی‌شده، مدلی راهبردی برای توسعه جهت‌گیری بین‌المللی دانشگاه به دست آمده است [۲۰].

هارد در پژوهشی با عنوان «تلاش‌های بین‌المللی‌شدن در کالج‌های بین‌المللی آمریکا» به بررسی چهار مؤلفه حمایت مؤسسه‌ای، قوانین آموزشی، برنامه‌ها و فعالیت‌های فوق برنامه، ختامشی و فرصت‌های اعضای هیئت علمی و دانشجویان بین‌المللی پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که به‌طور کلی کالج‌های محلی از نظر بین‌المللی‌شدن در سطح پایینی قرار دارند و کالج‌های روستایی به مراتب کمتر از کالج‌های شهری و حومه شهر بین‌المللی شده‌اند [۲۱].

باو در پژوهشی با عنوان «رشد اعضای هیئت علمی و بین‌المللی‌شدن پردیس: مطالعه موردی» نشان می‌دهد که اساتیدی که در برنامه مبادله فرهنگی چینی‌ها شرکت کرده‌اند، در بین‌المللی نمودن پردیس از طریق ایجاد دوره‌های جدید، جمع‌آوری داده‌ها برای پژوهش، تنظیم سبک‌های یادگیری، کار با دانشجویان بین‌المللی و هدایت نمودن برنامه‌ها و فعالیت‌های بین‌المللی تأثیر دارند [۲۲].

بروس در پژوهشی تحت عنوان «طراحی و بین‌المللی کردن مؤسسات آموزش عالی ایالات متحده آمریکا» نشان داد که وجود رهبری حرفه‌ای برای تلاش‌های بین‌المللی می‌تواند بسیار اثربخش باشد. از جمله عوامل اثربخش دیگر می‌توان از ساختار سازمانی منسجم، وجود پرسنل توانمند در ارتباطات بین‌المللی و تمرکز بر تسهیل فعالیت‌های بین‌المللی و کیفیت برنامه و سازمان برای بین‌المللی‌شدن یاد کرد [۲۳].

با توجه به مرور ادبیات صورت پذیرفته در این تحقیق و درک اهمیت بین‌المللی‌سازی آموزش عالی و آموزش

مستقیم و نامحسوس بر بین‌المللی شدن دانشگاه‌های علوم پزشکی تأثیر می‌گذارند و عوامل رونمایی (مدیریت و منابع انسانی، همکاری علمی، فضا و تجهیزات، برنامه درسی، فعالیت فوق برنامه، نظارت و بازبینی، فرهنگ دانشگاهی) به صورت مستقیم و محسوس به دانشگاه‌های علوم پزشکی وجهه بین‌المللی می‌دهند [۱۷].

حمیدی فر و همکاران در پژوهشی تحت عنوان «رهبری و مدیریت در بین‌المللی‌سازی آموزش عالی» دریافتند که برای رسیدن به سطح مطلوب بین‌المللی‌سازی آموزش عالی چهار حیطه اصلی باید مدیریت و رهبری شوند که شامل مطالعه تحلیلی محیط، توسعه برنامه راهبردی منسجم و هدفدار، پیاده‌سازی و سازماندهی زیرساخت‌ها و رصد و ارزیابی پیوسته و مؤثر می‌باشد [۱۸].

شریفی و همکاران در پژوهشی تحت عنوان «بررسی مولفه‌های آموزش عالی فراملی در آموزش عالی ایران» به این نتیجه رسیدند که آموزش عالی فراملی سه مضمون فراگیر دارد. مضمون فراگیر ساختاری و سازمانی که دارای ۶ مضمون سازمان دهنده (اهداف و چشم اندازها، زیرساخت، مدیریت و رهبری، ساختار سازمانی، منابع انسانی، کیفیت) و ۲۵ مضمون پایه بود. مضمون آموزشی و پژوهشی با ۴ مضمون سازمان دهنده (دانشجو، اساتید، فرآیند یادگیری، همکاری‌های بین‌المللی) و ۸ مضمون پایه و مضمون فرهنگی با ۲ مضمون سازمان دهنده (فعم فرهنگی، شوک فرهنگی) و ۶ مضمون پایه شناسایی و ماتریس مضامین مرتبط ترسیم گردید [۱۹].

واتابا به پژوهشی با عنوان «رویکرد ژاپنی‌ها به بین‌المللی‌شدن سازمانی دانشگاه‌ها: مطالعه موردی سه مؤسسه دانشگاهی ملی» پرداخته است. این پژوهش درصدد بررسی چگونگی بین‌المللی‌شدن مؤسسات دانشگاهی ملی با تمرکز بر شکل‌دهی طراحی سازمانی، برنامه‌های راهبردی و عوامل زمینه‌ساز است. حاصل این پژوهش، شناسایی پنج عنصر مشترک (توسعه یک استراتژی بین‌المللی عمده، انتخاب یک طرح بین‌المللی متمایز با در نظر گرفتن ظرفیت انگلیسی، یک مرکز فرماندهی متخصص، تخصص در

می‌باشند و منظور از خبرگان تجربی افرادی هستند که در امر بین‌المللی‌سازی آموزش خدمات پزشکی دارای تجربیات می‌باشند. افراد نمونه مورد مطالعه از طریق نمونه‌گیری گلوله برفی انتخاب شدند. در مجموع در این تحقیق تعداد خبرگان نظری ۱۲ نفر و تعداد خبرگان تجربی ۳ نفر می‌باشند.

در مصاحبه‌ها تلاش شد که به روش روایتی اطلاعات مورد نیاز را از افراد بدست آوریم.

در این تحقیق از روش دلفی در بخش طراحی مدل استفاده شد که مراحل آن به صورت زیر می‌باشد: در بخش استخراج مولفه‌های بین‌المللی‌سازی صنعت آموزش خدمات پزشکی در مرحله اول و پس از تبیین کامل مسئله و اهداف تحقیق اقدام به تشکیل پانل دلفی و شناسایی افراد مرتبط گردید. سپس فرم دعوتنامه برای تمامی افراد ارسال و در نهایت پانل دلفی متشکل از ۱۵ نفر از خبرگان تشکیل گردید سپس مولفه‌های اولیه در اختیار این خبرگان قرار داده شد و عوامل تاثیر گذار بر روی این مولفه‌ها نیز در اختیار آنها قرار داده شد و نظر آنها مبنی بر کم یا زیاد کردن این مولفه‌ها از آنها دریافت شد. در فاز دوم پرسشنامه‌ای مشتمل از مولفه‌ها و شاخص‌های بین‌المللی‌سازی صنعت آموزش خدمات پزشکی که بر اساس ادبیات موضوع، تحقیق‌های پیشین و مصاحبه‌های اکتشافی عمیق استخراج شده اند تهیه گردید. این پرسشنامه در اولین مرحله اجراء برای اعضای پانل ارسال و از آنها خواسته شد در خصوص میزان اهمیت هر یک از این عوامل نظرات خود را اعلان نمایند. در خاتمه و در فاز سوم و پس از اجراء مرحله دوم، از خبرگان خواسته شد به گویه‌ها وزن بدهند و در نهایت مولفه‌ها و مدل بین‌المللی‌سازی صنعت آموزش خدمات پزشکی در صنعت آموزش خدمات پزشکی شناسایی گردید.

یافته‌ها

نتایج حاصل از اجراء مصاحبه و تحلیل نرم افزار مکس کودا به شرح نمودار و جدول توصیفی می‌باشد. (نمودار و جدول ۱)

خدمات پزشکی، در این تحقیق به دنبال ارائه مدلی جهت استفاده دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور به منظور موفقیت در این راه می‌باشیم لذا پس از بررسی ادبیات موضوع و مطالعه دقیق ادبیات حوزه‌ی آموزش عالی فراملی، مولفه‌های آموزش عالی فراملی در چهار مولفه سطح فراکلان (با زیر مولفه‌های رابطه با سایر کشورها و تعاملات بین‌المللی) سطح کلان (با زیر مولفه‌های دانشجو، وضعیت سیاسی، وضعیت اقتصادی، وضعیت فرهنگی، عوامل محیطی و قوانین کلان) سطح صنعت (با زیر مولفه‌های قوانین و مقررات، تصمیم‌گیرندگان و بازار و مشتریان) و سطح دانشگاه (با زیر مولفه‌های زیرساخت‌ها و توانمندی‌های اساتید) به دست آمد.

روش پژوهش

این پژوهش در ابتدا با راهبرد داده بنیاد انجام شده است که در آن به جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها پرداخته شده و روش اجرای آن کیفی است. این روش به دنبال توسعه نظریه، مدل و الگو است و روشی داده محور است که از طریق داده‌ها به مفاهیم و مقوله‌ها رسیده و با شیوه استقرایی، هدف نظریه‌پردازی و ارائه یک مدل می‌باشد و در آن متغیری وجود ندارد. این مدل پس از طراحی مدل بعد از اجرای فاز اول تحقیق (روش تئوری داده بنیاد) ارائه شده است. ابزار گردآوری اطلاعات در بخش مطالعه ادبیات و پیشینه تحقیق، بانکهای اطلاعاتی و فیش برداری و در بخش رویکرد کیفی، مصاحبه عمیق می‌باشد. برای طراحی مدل، از روش مصاحبه عمیق براساس روش تحلیل مضمون با استفاده از نرم افزار MAXQDA12 استفاده شده است.

در پژوهش حاضر جهت استخراج مولفه‌های بین‌المللی‌سازی صنعت آموزش خدمات پزشکی از مصاحبه کیفی عمیق جهت جمع‌آوری اطلاعات تکمیلی با صاحب‌نظران استفاده شد. نمونه آماری در بخش کیفی شامل دو بخش خبرگان نظری و خبرگان تجربی بود. منظور از خبرگان نظری افرادی می‌باشند که در ارتباط با موضوع پژوهش دارای آثار علمی

به زبان انگلیسی نیز حتماً انجام گیرد، باید صنعت بین‌المللی‌سازی آموزش خدمات پزشکی را مانند یک صنعت درآمدزا مانند صنعت توریسم در نظر بگیریم و آن را صنعتی سازی کنیم، باید بازار و مشتریان این محصول را کاملاً بشناسیم و نیازهای آنها را در نظر بگیریم، ساختار و رهبری و مدیریت دانشگاه‌های ما باید تغییر کند و رهبری و مدیریت دانشگاه‌های ما بر مبنای علم و توان مدیریت افراد باشد.

خبرگان در سطح کلان بیشترین تاکید را بر استانداردهای منابع و روش‌های تدریس داشتند. آنها اعلام نمودند که با توجه به این که بسیاری از منابع در حال استفاده در کشور مربوط به گذشته می‌باشد و برای بین‌المللی‌شدن باید این منابع بر اساس استانداردهای بین‌المللی به روز شود و از شیوه‌های نوین و روش‌های تدریس استاندارد استفاده شود. پس از آن خبرگان در سطح کلان به ترتیب بر موارد زیر تاکید داشتند: به وضعیت فرهنگی تاکید داشتند و معتقد بودند که باید بین‌المللی‌شدن در سطح جامعه ما در تمامی سطوح رخنه کرده و تمامی افراد جامعه این موضوع را به عنوان یک فرهنگ در جامعه قبول نمایند و در این راه کمک نمایند، برای جذب دانشجویان باید برنامه ریزی دقیقی داشته باشیم، وضعیت سیاسی کشور باید مناسب باشد و کشور در داخل از نظر سیاسی مشکلی نداشته باشد، باید از نظر مالی تامین شده باشیم و وضعیت اقتصادی کشور در سطح مطلوبی باشد، باید روی رشته‌های جدید و پرمخاطب تمرکز بیشتری صورت گیرد، باید عوامل محیطی و اجتماعی کشور در این را در نظر گرفته شود، باید قوانین کلان در سطح کشور بازنگری و اصلاح شود و در نهایت با ایجاد پردیس‌های بین‌المللی واقعی در این راه می‌توان موفق تر عمل کرد.

در سطح فراکلان نیز خبرگان ابتدا بر روی رابطه با سایر کشورها و تقویت رابطه با کشورهای دیگر به خصوص کشورهایی که قصد جذب دانشجویان از آنها را داریم و بعد از آن بر تعاملات بین‌المللی در مجامع بین‌المللی تاکید نمودند.

با توجه به نتایج تحلیل نرم افزار مکس کودا می‌توان گفت خبرگان بیشترین تاکید را در سطح دانشگاه بر مولفه ایجاد مزیت رقابتی داشتند و معتقد بودند که با توجه به این که این موضوع در کشورهای دیگر نیز در حال پیگیری می‌باشد ما باید حداقل بر کشورهای منطقه یک مزیت رقابتی داشته باشیم که می‌تواند در سطح تدریس یا استفاده از اساتید به نام و حتی قیمت تمام شده باشد. پس از آن خبرگان در سطح دانشگاه به ترتیب بر موارد زیر تاکید داشتند: زیرساخت‌های لازم برای بین‌المللی‌شدن در حد استانداردهای بین‌المللی فراهم شود، نیروی انسانی متخصص فراهم باشد و بر اساس توانمندسازی اساتید و کارکنان تاکید داشتند و بر اساس نظر این خبرگان باید با بهره‌گیری از پیشرفت‌های علمی روز در زمینه فرآیندهای یاددهی و یادگیری، روش‌های آموزشی نوین را در حیطه علوم پزشکی بکار گرفته و اساتید و دانشجویان را با این روش‌ها آشنا ساخت، ارتباطات با سایر دانشگاه‌های معتبر داخلی و خارجی به منظور موفقیت بهتر داشته باشیم، از دانشگاه‌هایی که در امر بین‌المللی‌سازی به موفقیت‌های زیادی دست یافته‌اند الگوبرداری شود، برای اساتیدی که در امر جذب دانشجویان خارجی موفق عمل می‌کنند فاکتورهای تشویقی در نظر گرفته شود، برنامه‌ریزی کامل و جامعی برای امر پژوهش دانشجویان خارجی داشته باشیم.

خبرگان در سطح صنعت بیشترین تاکید را بر استفاده از فناوری‌های نوین و همچنین تبادل استاد و دانشجو در سطح بین‌المللی داشتند. آنها معتقد بودند که ما باید از بالاترین فناوری‌های موجود در جهان در امر آموزش استفاده نمائیم و در ابتدای مسیر بین‌المللی‌شدن می‌توانیم از تبادل استاد و دانشجو با سایر دانشگاه‌ها و کشورها استفاده نمائیم. پس از آن خبرگان در سطح صنعت به ترتیب بر موارد زیر تاکید داشتند: قوانین و مقررات توسط وزارت بهداشت و درمان اصلاح و بازنگری و تسهیل شود، تصمیم گیرندگان باید در این مسیر دانشگاه‌ها را همراهی نمایند و در این مسیر سخت تمامی امکانات خود را در اختیار دانشگاه‌ها قرار دهند، در دانشگاه‌های ما در کنار تدریس به زبان فارسی تدریس

بحث و نتیجه‌گیری

اساساً، بین‌المللی‌شدن یک فرآیند پویا است، به طور مداوم شکل گرفته و تغییر شکل می‌یابد. همان طور که این زمینه تغییر می‌کند، اهداف، معانی و استراتژی‌های بین‌المللی‌سازی نیز تغییر می‌یابد. به نظر می‌رسد نیروهای جهانی‌شدن مهم‌ترین عامل زمینه‌ای است که بین‌المللی‌شدن آموزش عالی را تشکیل می‌دهد. جهانی‌سازی، توسعه مدرن سیستم آموزش عالی را در جهان تعیین کرده است. به این معنا که به طور قابل توجهی بر چگونگی تکامل آموزش عالی و انتقال تاثیر گذاشته است. دودراشتات، تاگارت و ویر (۲۰۰۸) بین‌المللی‌سازی را به عنوان یک پاسخ انعطاف‌پذیر میان ملت‌ها برای هدایت نیروهای جهانی‌شدن، بیان می‌کنند. سایات مینا (۲۰۰۹) اضافه می‌کند که درونی‌سازی آموزش عالی یک نوع واکنش از دانشگاه‌ها به سوی تاثیر جهانی‌شدن است که به عنوان گسترش، تقویت و سرعت بخشیدن به همبستگی جهانی در نظر گرفته می‌شود. نایت (۲۰۰۸) معتقد است که چیزی که بسیار قابل توجه است این است که "بین‌المللی‌شدن در حال تغییر جهان آموزش عالی است و جهانی‌سازی دنیای بین‌المللی را تغییر می‌دهد."

یافته‌های پژوهش در سطح دانشگاه، در مولفه زیرساخت با یافته‌های شریفی و همکاران [۱۹] حمیدی فر و همکاران [۱۸] و بختیاری و همکاران [۱۷]، در مولفه نیروی انسانی متخصص با یافته‌های بروس [۲۳] بختیاری و همکاران [۱۷] شریفی و همکاران [۱۹]، در مولفه فاکتورهای تشویقی برای اساتید با یافته‌های هارد [۲۱]، در مولفه الگوبرداری با یافته‌های واتابا [۲۰]، در مولفه برنامه ریزی‌های پژوهشی با یافته‌های عارفی و همکاران [۱۶] و در مولفه ارتباطات بین دانشگاهی با یافته‌های عارفی و همکاران [۱۶] و بختیاری و همکاران [۱۷] و شریفی و همکاران [۱۹] همسو می‌باشد. همچنین یافته‌های پژوهش در سطح صنعت، در مولفه مقررات و آیین نامه‌ها با یافته‌های بروس [۲۳]، در مولفه بازار و مشتریان با یافته‌های شریفی و همکاران [۱۹]، در مولفه تبادل استاد و دانشجو در سطح بین‌المللی با

یافته‌های واتابا [۲۰]، در مولفه تدریس به زبان انگلیسی با یافته‌های عارفی و همکاران [۱۶] و واتابا [۲۰]، در مولفه استفاده از فناوری‌های نوین با یافته‌های عارفی و همکاران [۱۶]، در مولفه تغییر ساختار، رهبری و مدیریت با یافته‌های زمانی منش و همکاران [۷] و بختیاری و همکاران [۱۷] و شریفی و همکاران [۱۹] و واتابا [۲۰] و بروس [۲۳] همسو می‌باشد. همچنین یافته‌های پژوهش در سطح کلان، در مولفه وضعیت سیاسی و وضعیت اقتصادی و وضعیت فرهنگی با یافته‌های زمانی منش و همکاران [۷] و بختیاری و همکاران [۱۷]، در مولفه عوامل محیطی و اجتماعی با یافته‌های حمیدی فر و همکاران [۱۸]، در مولفه بازنگری قوانین کلان با یافته‌های هارد [۲۱] و بروس [۲۳]، در مولفه استانداردسازی منابع و روش‌های تدریس با یافته‌های شریفی و همکاران [۱۹] و بختیاری و همکاران [۱۷] و بروس [۲۳]، در مولفه برنامه ریزی برای جذب با یافته‌های حمیدی فر و همکاران [۱۸] و واتابا [۲۰] همسو است.

نهایت این که یافته‌های پژوهش در سطح فراکلان، در مولفه‌های رابطه با سایر کشورها و تعاملات بین‌المللی با یافته‌های بختیاری و همکاران [۱۷] همسو می‌باشد.

پیشنهاد‌های پژوهش

با توجه به این که هدف از این پژوهش شناسایی مولفه‌های بین‌المللی‌سازی صنعت آموزش خدمات پزشکی بوده است لذا در این بخش به پژوهشگران آتی پیشنهاد می‌گردد:

- ۱- پیشنهاد می‌گردد پژوهشگران آتی در پژوهش‌های خود مولفه‌های فراکلان، کلان، صنعت و دانشگاه را تقویت کنند.
- ۲- از یافته‌های این پژوهش برای طراحی ابزار پرسشنامه در جهت تعیین رتبه مولفه‌ها و وضعیت آن استفاده نمایند.
- ۳- این تحقیق در سطح دانشگاه‌های علوم پزشکی صورت گرفته است، لذا پیشنهاد می‌گردد در سطح

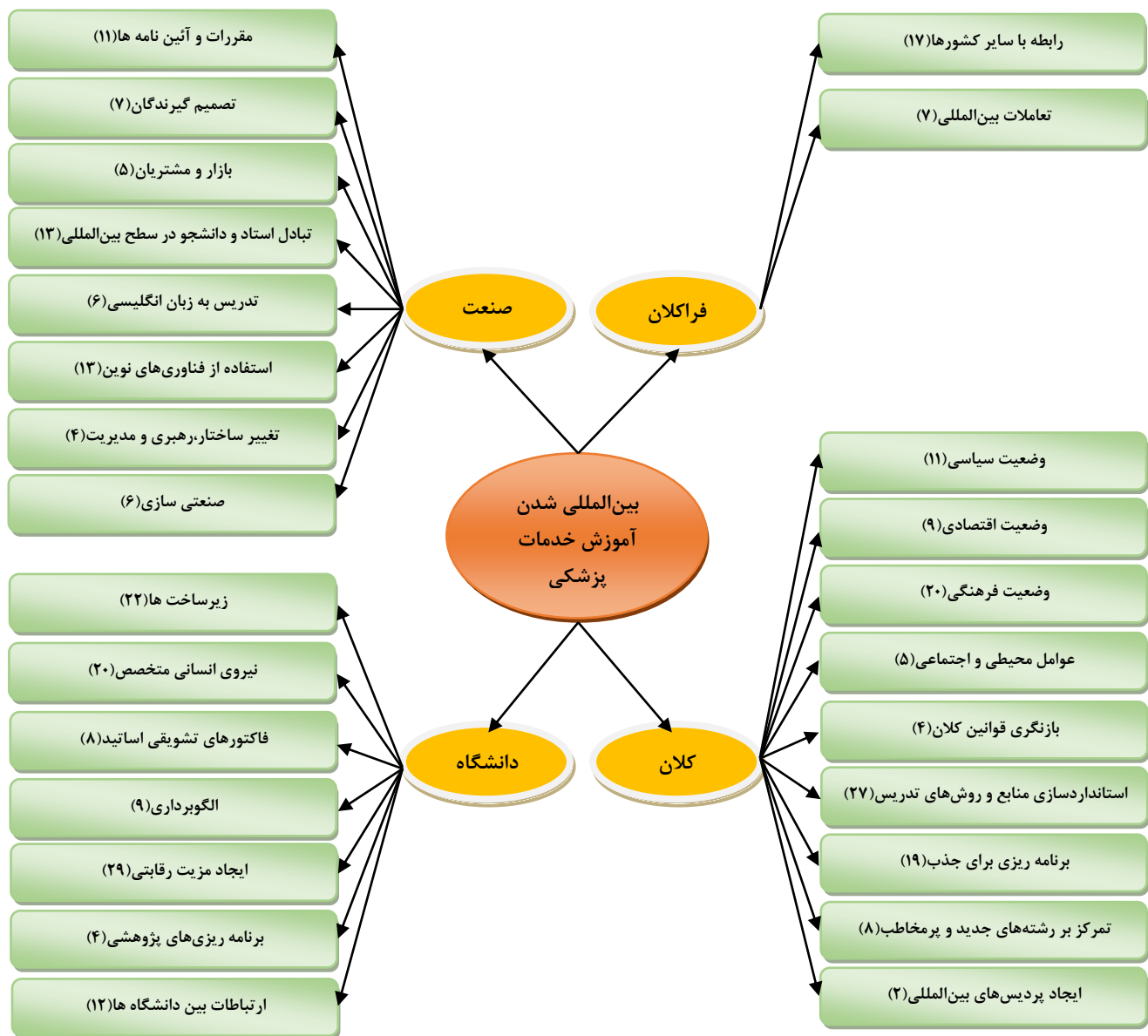

تشکر و قدردانی

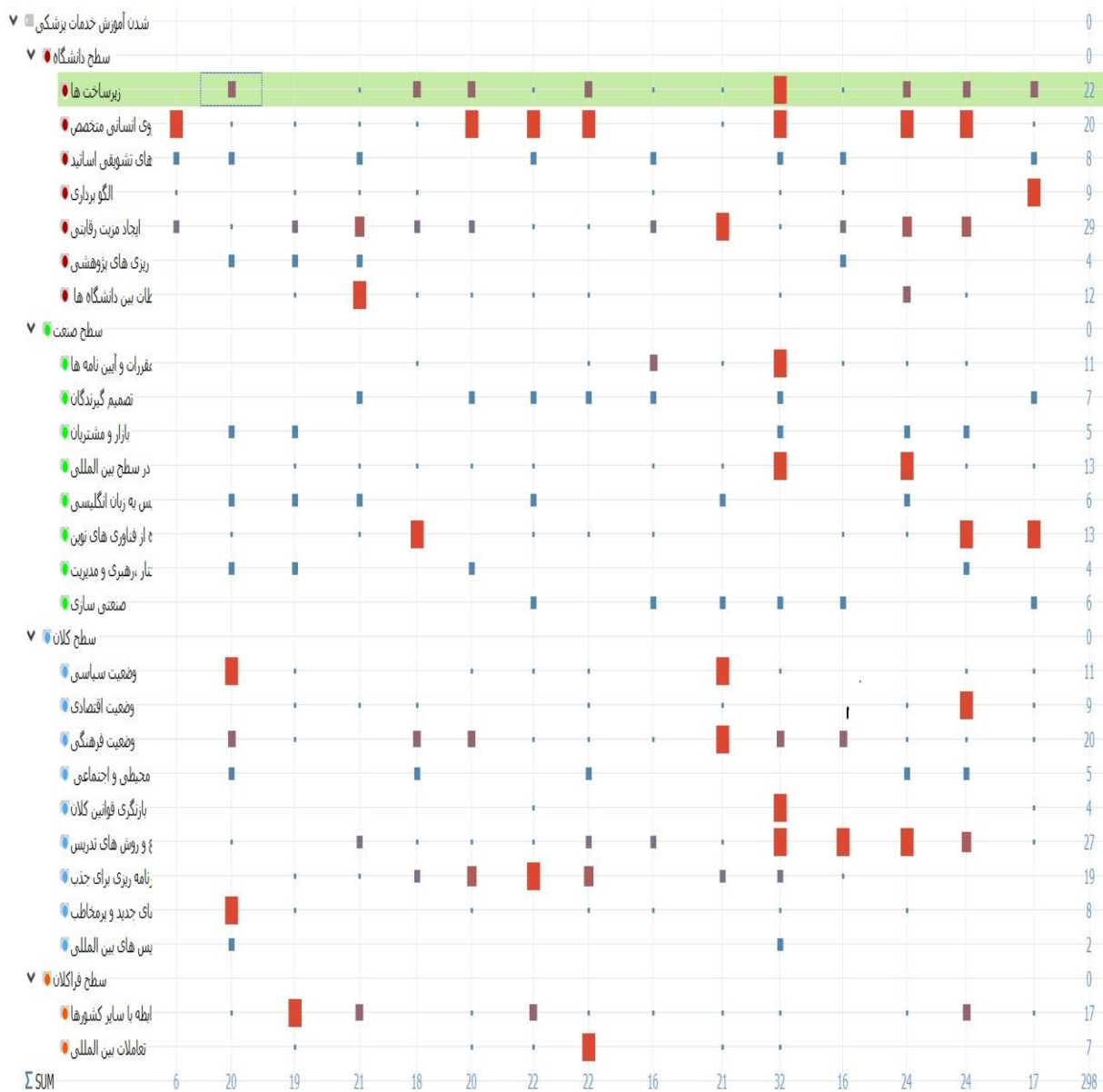
از تمامی افرادی که در دانشگاه‌های علوم پزشکی در انجام این تحقیق اینجانب را یاری کردند، کمال تقدیر و تشکر را دارم. هم‌چنین این مقاله مستخرج از رساله دانشجوی دکتری تخصصی می‌باشد.

آموزش عالی در وزارت علوم و تحقیقات نیز پژوهش مشابه صورت پذیرد.

۴- با استفاده از پژوهش تطبیقی، مقایسه‌ای بین آموزش خدمات پزشکی در ایران با سایر کشورهای پیشرو در بین‌المللی‌سازی صنعت آموزش صورت پذیرد.

نمودار ۱ - مدل بین‌المللی شدن آموزش عالی در صنعت آموزش پزشکی

جدول ۱ - خروجی نهایی بین‌المللی‌شدن آموزش عالی در صنعت آموزش پزشکی

Reference:

- 1- Kehm B M, Teichler U. Research on internationalization in higher education. *Journal of Studies in International Education*, 2008; 11(3/4): 260–273.
- 2- Altbach P G, Knight J. The internationalization of higher education: Motivations and realities. *Journal of Studies in International Education*, 2007; 11(3–4): 290–305.
- 3- Lai A, Maclean R. managing human capital in world cities: reflections on Hong Kong developing into an education hub. In K. H. Mock & K. M. Yu (Eds), *Internationalization of higher education in East Asia: Trends of student mobility and impact on education Governance*; 2013: 42– 57. London & New York: Routledge.
- 4- Bremer L, Van Der Wende M. *Internationalizing the curriculum in higher education*. Nuffic paper 3. The Hague, Netherlands; 1995.
- 5- Van der Wende MC. *Internationalizing the Curriculum in Dutch Higher Education: An International Comparative Perspective*. Den Haag: NUFFIC; 1996.
- 6- Knight J. *International Education Hubs: Student, Talent, Knowledge Models*, Dordrecht. Netherlands: Springer Publishers; 2014.
- 7- Zamanimanesh H, Jamalitazehkomodeh M, Nazari, R. investigating the Factors Affecting the Internationalization of Medical Science Education From the viewpoint of the Academic Member of Medical Sciences of Shahid Beheshti, *Journal of Research in Medical Sciences Education*, 2018; 10(2): 38-45
- 8- Khorasani A. *Internationalization of higher Education*. Printing and Publishing Center of Shahid Beheshti, 2016; 1: 31.
- 9- Knight J. *Internationalization Remodeled: Definitions, Approaches and Rationales*, *Journal of Studies in International Education*, 2004; 8 (1): 5-31.
- 10- Delgado-Márquez BL, Hurtado-Torres NE, Bonder Y. *Internationalization of Higher Education: Theoretical and Empirical Investigation of Its Influence on University Institution Rankings*. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 2011; 8(2): 265-284
- 11- Schumann M, Kүүsmaa M, Newton RU, Sirparanta A, Syväoja H, Häkkinen A, et al. Fitness and lean mass increases during combined training independent of loading order. *Med Sic Sports Exec*, 2014; 46: 1758-68.
- 12- Findlow S. *International networking in the United Arab Emirates higher education system: global–local tensions*. *A Journal of Comparative and International Education*, 2005; 35(3): 285-302.
- 13- Sharghi A. *Globalization, higher education and Development of international cooperation's*. *Cultural Engineering Magazine*, 2009; 3(31): 32.
- 14- Niemantsverdriet MA GD, Majoor C P M, Van Der Vleuten A J J, Scherpbier A. “Internationalization of medical education in the Netherlands: state of affairs” *Journal Medical Teacher*, 2006; 28(2): 187-189.
- 15- Norouzzadeh R. *Investigation and study of upstream documents and policies inferences to formulate the fifth program*. Tehran, Ministry of Science, Research and Technology, Institute for Research and Planning for Higher Education; 2007.
- 16- Arefi M, Azizi A. *The feasibility of internationalization of comprehensive universities of Tehran (case study: Shadid beheshti University and Tehran university)*, 2018; 8(26): 41-63.
- 17- Bakhtiari T, Zamanimanesh H, Khorasani A. *Native Model Design for*

the Internationalization of Medical Sciences Universities of Iran: Qualitative Study. Research in Medical Sciences Education/Summer; 2017.

18-Hamidifar F, Kamaralzaman Y, Ebrahimi M. Leadership and Management in the Internationalization of Higher Education, 2017; 23(1): 49-71.

19- Sharifi M, Karimi F, Saeedian N. Study of the components of transnational higher education in higher education of Iran; 2016.

20- Wataba, Y. Japanese Approaches to Organizational Internationalization of Universities: A Case Study of Three National University Corporations, Doctoral dissertation, The University of Minnesota, 2010.

21- Harder J N. Internationalization Effort in United states Community Colleges: A Comparative Analysis of Urban, Suburban and Rural Institution, Doctoral dissertation, Ohd Dominion University; 2010.

22- Bao L. Faculty Development and Campus Internationalization: A Case Study, Doctoral dissertation, Drake University; 2009.

23- Bruce, R. G. Institutional Design and Internationalization of U. S. Postsecondary Education Institutions, Dissertation for the Degree Doctor of Philosophy, the Ohio State University, 2009.

Identifying the Components of Internationalization of Higher Education (Case Study: Medical Services Education Industry)

Abstract

Moosavi MM¹, Azizi M², Badizadeh A³, Rezghi H⁴

Introduction: Transnational higher education is a good tool to prepare students for future roles in the global economy. Educating a global citizen through an international curriculum, improving the learning environment, encouraging students and employees, developing global thinking, and promoting development and understanding among nations.

The importance of internationalization is that universities should educate students who are ready to acquire international qualifications, understand global conditions and expand international relations. The main objective of this research is to identify the components of internationalization of the medical education industry in Iran.

Methods: This research is a descriptive method in terms of applied purpose and collecting data. According to research tool, this research is considered as a qualitative research group. The research community includes experts in the field of higher education and medical education and medical industry. The MAXQDA12 Software has been used to analyze the data.

Results: The results of the research showed that the most important components of the medical education, including faculty level (with sub-components of relationship with other countries and international interactions), macro level (with sub-components of student, political situation, economic status, cultural situation, environmental factors and macro laws) industry level (With the following components of laws and regulations, decision-makers, market and customers) and university level (with sub-components of the infrastructure and capabilities of professors).

Conclusion: The most important factors at the university level are the faculty empowerment, at the industry level, the component of the institutionalization of international culture is at the macro level of the standardization component and at the level of the components of the component is the relationship with other countries.

Keywords: Higher education, Internationalization, Medical education, Education industry.

1- PhD Student, Department of Entrepreneurship, Ghazvin Branch, Islamic Azad University, Ghazvin, Iran

2- Assistant Professor, Faculty of Entrepreneurship, University of Tehran, Tehran, Iran, (Corresponding Author), m_azizi@ut.ac.ir

3- Assistant Professor, Department of Industrial Management, Ghazvin Branch, Islamic Azad University, Ghazvin, Iran

4- Assistant Professor, Department of Education Management, Islamic Azad University, Garmsar Branch University, Garmsar, Iran